

Insolvence a odporovatelnost

Pro posouzení, zda konkrétní právní úkon je právním úkonem zvýhodňujícím, nelze právní úkon, jímž je zřízeno zajištění závazku dlužníka [§ 241 odst. 5 písm. a) insolvenčního zákona], poměřovat kritérii, jež insolvenční zákon stanoví pro (jiné) právní úkony [§ 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona]. Pro posouzení, zda smlouva o zřízení zástavního práva je zvýhodňujícím právním úkonem, je nevýznamné, zda šlo o právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku a zda byly splněny další podmínky určené v ustanovení § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona; podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu. Za takovou hodnotu pak v žádném případě nelze považovat ani „prolongaci“ splátek pohledávky, ani „případné“ prominutí sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka k úhradě této pohledávky.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 13/2012, ze dne 31.3.2014)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce HSP P. s. r. o., se sídlem v K., zastoupeného Mgr. E.B., advokátkou, se sídlem ve F.-M., proti žalovanému JUDr. S.K., advokátu, se sídlem v B., jako insolvenčnímu správci dlužníka P. M., o určení pořadí pohledávky a o určení neúčinnosti právního úkonu, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 40 ICm 118/2010, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka P. M., vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSBR 40 INS 6055/2009, o dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. října 2011, č. j. 40 ICm 118/2010, 13 VSOL 5/2011-144 (KSBR 40 INS 6055/2009), tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění :

Vrchní soud v Olomouci k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 13. října 2011, č. j. 40 ICm 118/2010, 13 VSOL 5/2011-144 (KSBR 40 INS 6055/2009), potvrdil rozsudek Krajského soudu v Brně (dále jen „insolvenční soud“) ze dne 3. listopadu 2010, č. j. 40 ICm 118/2010-114, a to „ve správném znění“, tj. že: A) se zamítá žaloba, že zjištěná dílčí pohledávka žalobce ve výši 4,725.059,70 Kč vůči dlužníku P. M. je co do pořadí pohledávkou v plné výši zajištěnou, a to zástavním právem na nemovitostech (specifikovaných ve výroku rozhodnutí - dále jen „nemovitosti“) a B) smlouva o zřízení zástavního práva ze dne 24. dubna 2009, sepsaná notářským zápisem sp. zn. NZ 60/2009, N 61/2009 Mgr. Ivanou Valtovou, notářkou, se sídlem v Bruntále, Revoluční 945/9 (dále jen „smlouva o zřízení zástavního práva“), je vůči věřitelům dlužníka právně neúčinná.

Odvolací soud ve shodě s insolvenčním soudem vyšel z toho, že:

1) Insolvenční soud usnesením ze dne 22. ledna 2010, č. j. KSBR 40 INS 6055/2009-A-31, zjistil úpadek dlužníka a prohlásil konkurs na jeho majetek; insolvenční řízení přitom bylo zahájeno „na základě“ usnesení insolvenčního soudu ze dne 11. září 2009, č. j. KSBR 40 INS 6055/2009-A-2.

2) Do insolvenčního řízení uplatnil žalobce přihláškou, doručenou insolvenčnímu soudu dne 10. prosince 2009, vykonatelnou pohledávku v celkové výši 4,798.484,70 Kč a uplatnil „zajištění přihlášené pohledávky ve výši 4,725.059,70 Kč, které mělo vyplývat ze zástavy nemovitostí“ (viz smlouva o zřízení zástavního práva).

3) Dle protokolu o přezkumném jednání ze dne 17. března 2010 a seznamu přihlášených pohledávek

v insolvenčním řízení žalovaný (insolvenční správce dlužníka) popřel pořadí (právo na uspokojení ze zajištění) žalobcem přihlášené pohledávky (v dílčí částce 4,725.059,70 Kč) s odůvodněním, že smlouva o zřízení zástavního práva je „jako zvýhodňující právní úkon dlužníka“ neúčinným právním úkonem, jelikož zástavní právo bylo zřízeno k zajištění již existujícího závazku ve lhůtě kratší než jeden rok před zahájením insolvenčního řízení.

4) Ve shora zmíněném notářském zápisu dlužník uznal co do důvodu a výše dluh vůči žalobci v částce 408.824,88 EUR z titulu nezaplacené kupní ceny za odběr zboží dle označených faktur (57 faktur bylo vydáno v období od 11. srpna do 9. prosince 2008 a 8 faktur v době od 14. ledna do 16. února 2009). Dále se zavázal, že dluh bude splácet v měsíčních splátkách ve výši 35.000,- EUR, s tím, že první splátka je splatná 15. května 2009 a poslední splátka je splatná 15. dubna 2010. Žalobce a dlužník se dále dohodli, že dlužník dává výslovné a bezpodmínečné svolení k vykonatelnosti notářského zápisu a dále ujednali, že dlužník zřizuje zástavní právo k nemovitostem a to k zajištění výše uvedené pohledávky.

5) K datu uzavření smlouvy o zřízení zástavního práva měl dlužník mimo jiné peněžité závazky po dobu delší než 30 dní po lhůtě splatnosti, a to mimo jiné vůči České republice – České správě sociálního zabezpečení (věřitel č. 27) ve výši 1,685.176,- Kč, Factoring KB, a. s. (věřitel č. 32) ve výši 1,037.866,60 Kč a MBV Centrum s. r. o. (věřitel č. 54) ve výši 4,855.112,92 Kč, přičemž tyto závazky nebyl schopen plnit, když je neplnil po dobu více než tři měsíců po lhůtě splatnosti.

6) V insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka věřitelé přihlásili pohledávky v úhrnné částce 310,000.000,- Kč.

Cituje ustanovení § 235, § 239 odst. 1 a 3 a § 241 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), odvolací soud zdůraznil, že:

a) Žalobce podal včas žalobu o určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění a žalovaný (insolvenční správce) podal včas žalobu o určení neúčinnosti smlouvy o zřízení zástavního práva.

b) Povinnost důkazní a povinnost tvrzení ohledně skutečností rozhodných pro přijetí závěru o neúčinnosti smlouvy o zřízení zástavního práva tíží žalovaného, jenž se určení neúčinnosti smlouvy o zřízení zástavního práva domáhá vzájemnou žalobou.

c) Žalobce a dlužník uzavřeli smlouvu o zřízení zástavního práva k zajištění již existujících závazků dlužníka v celkové výši 408.824,88 EUR, jejichž splatnost nastala z větší části v srpnu až prosinci 2008 a částečně v lednu až únoru 2009, přičemž žalobce dlužníku neposkytl přiměřené protiplnění. Za takovéto protiplnění nepovažoval ani skutečnost, že žalobce povolil dlužníku splátky dluhu, případně nepožadoval zaplacení smluvní pokuty či úroků z prodlení, když „žádné prominutí konkrétního dluhu z obsahu smlouvy nevyplývá“, ani skutečnost, že dlužník od žalobce dále odebíral za úplatu zboží, „neboť tímto dlužník od žalobce nemohl získat přiměřený majetkový prospěch“.

d) Ke dni uzavření smlouvy o zřízení zástavního práva byl dlužník v úpadku ve formě platební neschopnosti, jelikož měl závazky vůči věřitelům č. 27, č. 32 a č. 54, které byly „po dobu delší než 30 dní po lhůtě splatnosti a které nebyl schopen plnit, když je neplnil po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti“.

Na základě smlouvy o zřízení zástavního práva – pokračoval odvolací soud – „tak žalobce získal postavení zástavního věřitele, a tedy v rámci insolvenčního řízení postavení zajištěného věřitele, který má právo, aby jeho pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení nemovitostí, jimiž je zajištěna (§ 298 a násl. insolvenčního zákona). S ohledem na výši přihlášených pohledávek do insolvenčního řízení vedeného na dlužníka přibližně ve výši 310 milionů Kč lze uzavřít, že míra

uspokojení žalobce jako věřitele je ve vazbě na možné uspokojení, které by se mu dostalo podle ustanovení § 298 a násl. insolvenčního zákona, vyšší než u věřitele, jehož pohledávka by nebyla zajištěna, a proto byl žalobce jako věřitel zvýhodněn na úkor jiných věřitelů dlužníka“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), spatřuje zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu „v řešení otázky vzájemného vztahu žaloby na určení pořadí pohledávky podle ustanovení § 199 insolvenčního zákona a odpůrcí žaloby podané insolvenčním správcem dle ustanovení § 239 a násl. insolvenčního zákona“, jakož i „následků, které jsou dle ustanovení § 199 insolvenčního zákona spojeny s porušením povinnosti insolvenčního správce podat žalobu na určení pořadí pohledávky, která byla do řízení přihlášena jako vykonatelná a tato vykonatelnost nebyla insolvenčním správcem popřena“.

Dále podle dovolatele dosud nebyla dovolacím soudem „řešena otázka, jak má soud postupovat v řízení o incidenčním sporu v případě, že insolvenční správce nepodal žalobu na určení pořadí vykonatelné pohledávky a takové řízení je vedeno pouze na základě žaloby věřitele“. Potud předešlá „zásadní otázka“, a to:

- „Zda je věřitel, jehož pohledávka byla co do pravosti a výše zjištěna a insolvenčním správcem nebyla popřena pravost vykonatelného titulu, aktivně legitimován k podání žaloby na určení pohledávky?“
- „Zda zjištění vykonatelnosti pohledávky ve spojení s absencí žaloby insolvenčního správce nezakládá po uplynutí lhůty stanovené v § 199 insolvenčního zákona překážku věci rozsouzené pro případné další řízení v téže věci?“
- „Jaký vliv má případné zjištění neúčinnosti právního úkonu dlužníka na pohledávku věřitele, jejíž výše, pravost či pořadí byly insolvenčním správcem zjištěny, případně nebyla z jeho strany u vykonatelné pohledávky podaná žaloba na jejich určení?“

Namítá, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že řízení před soudy nižších stupňů „trpí závažnými procesními vadami“, tj. uplatňuje dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř.

Dovolatel rekapituluje průběh řízení a zdůrazňuje, že „řízení o žalobě na určení pohledávky podané žalobcem jako věřitelem vykonatelné pohledávky mělo být po uplynutí lhůty insolvenčnímu správci k podání žaloby zastaveno z důvodu existence překážky věci rozsouzené. Nesporně je právem insolvenčního správce podat žalobu na neúčinnost právního úkonu nejdéle do jednoho roku od rozhodnutí o úpadku dlužníka. Je-li neúčinnost spatřována v právním úkonu, jenž je titulem pro pořadí pohledávky, které ze stejného důvodu správce popírá, je insolvenční správce povinen před uplynutím této lhůty podat žalobu na určení pořadí pohledávky, kterou jako vykonatelnou co do pořadí popřel. Aby nedocházelo k bezdůvodným průtahům insolvenčního řízení, měl by insolvenční správce podat tuto žalobu spolu s žalobou na určení neúčinnosti právního úkonu. Rozsudek soudu v odpůrcím řízení je pak podmínkou pro rozhodnutí soudu o případném pořadí pohledávky, které je závislé na výsledku určení, zda je právní úkon zakládající pořadí pohledávky neúčinný“.

„Vedení sporu po podání odpůrcí žaloby zakládá i procesní postavení účastníků takového řízení. Insolvenční správce nesprávným postupem obešel nejen svou povinnost podat žalobu na určení pořadí pohledávky, ale i odpůrcí žalobu. Věřitel se tak dostal do postavení žalobce s povinností skutkově tvrdit a nést důkazní břemeno obhajoby svého konání, v němž byla spatřována neúčinnost právního úkonu zřízením zajištění, zatím co insolvenční správce se dostával do postavení osoby pasivně legitimované“.

V této souvislosti dále dovolatel akcentuje, že „pro spojení incidenčního sporu a odpůrcí žaloby“ nebyly dány zákonné podmínky, jelikož „vzájemný stav odpůrcí žaloby a incidenčního sporu nelze hodnotit jako uplatnění vyššího či druhově odlišného nároku, když toto není samou podstatou určovacích sporů“.

Konečně nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, podle něhož je smlouva o zřízení zástavního práva neúčinným právním úkonem ve smyslu ustanovení § 241 insolvenčního zákona. Sjednání zajištění pohledávky bylo totiž součástí širšího ujednání tvořeného dohodou mezi žalobcem a dlužníkem formou notářského zápisu ze dne 24. dubna 2009, přičemž prodloužení splátky dluhu žalobce dlužníku umožnil další činnost. Kdyby žalobce zastavil zcela své dodávky, neměl by dlužník možnost pokračovat byť i v částečném hrazení závazků. Dlužník měl jednoznačně z uzavřené dohody majetkový prospěch daný posunutím a rozložením splatnosti dluhu. Žalobce navíc uvedenou smlouvou prominul jinak oprávněné uplatnění smluvní pokuty a případné další příslušenství pohledávky, které do té doby k pohledávce přirostlo. Přiměřenost protiplnění žalobce nebyla v předcházejícím řízení dosud prokázána (ani vyvrácena), neboť ve věci soud neprovedl navržené důkazy.

Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

Pro incidenční spory jsou ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná podle ustanovení § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. prosince 2012) se podává z bodu 7., článku II., zákona č. [404/2012](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Nejvyšší soud v první řadě zdůrazňuje, že závěr, podle něhož spor o právo na uspokojení přihlášené pohledávky ze zajištění je svou podstatou sporem o výhodnější (přednostní) pořadí uspokojení přihlášené pohledávky, přičemž bez ohledu na to, zda jde o pohledávku vykonatelnou, je vždy sporem zahajovaným přihlášeným věřitelem (a insolvenční správce, který právo na uspokojení pohledávky ze zajištění popřel, k podání takové žaloby oprávněn není), formuloval (v době po vydání napadeného rozhodnutí) v usnesení ze dne 28. února 2013, sen. zn. 29 ICdo 11/2012, uveřejněném pod číslem 66/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i usnesení ze dne 28. března 2013, sp. zn. 29 Cdo 545/2012. V řešení otázky aktivní legitimace k podání žaloby o určení práva na uspokojení vykonatelné pohledávky ze zajištění tak rozhodnutí odvolacího soudu nemá zásadní právní význam a v tomto směru dovolání ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. není přípustné.

Naopak zásadní právní význam rozhodnutí odvolacího soudu Nejvyšší soud shledává v řešení otázky (ne)správnosti postupu insolvenčního správce, který popřel právo přihlášeného věřitele na uspokojení přihlášené pohledávky ze zajištění proto, že posoudil smlouvu o zřízení zástavního práva jako neúčinný právní úkon.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 235 insolvenčního zákona neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkově opomenutí (odstavec 1). Neúčinnost dlužníkových právních úkonů se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrcí žaloba“) [odstavec 2].

Podle ustanovení § 236 insolvenčního zákona neúčinností právního úkonu není dotčena jeho platnost; v insolvenčním řízení však dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty (odstavec 1). Není-li možné vydat do majetkové podstaty původní dlužníkovu plnění z neúčinného právního úkonu, musí být poskytnuta rovnocenná náhrada (odstavec 2).

Podle ustanovení § 239 insolvenčního zákona odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, a to odpůřčí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty; jde o incidenční spor. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůřčí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat (odstavec 1). Insolvenční správce může podat odpůřčí žalobu ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůřčí nárok zanikne (odstavec 3).

Podle ustanovení § 241 insolvenčního zákona zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu (odstavec 1). Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník a) splnil dluh dříve, než se stal splatným, b) dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch, c) prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva, d) poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné (odstavec 3). Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 4). Zvýhodňujícím právním úkonem není a) zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu, b) právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka, c) právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem (odstavec 5).

V daném případě Nejvyšší soud především předesílá, že jak spor o určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění (spor o pořadí pohledávky), tak i spor o neúčinnost smlouvy o zřízení zástavního práva (spor vedený na základě odpůřčí žaloby) jsou ve smyslu ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) a d) insolvenčního zákona incidenčními spory, které projedná a rozhodne na návrh oprávněné osoby, podaný v rámci insolvenčního řízení, insolvenční soud.

Přitom je zcela zjevné, že přihlásí-li věřitel v insolvenčním řízení včas vykonatelnou pohledávku, včetně práva na uspokojení ze zajištění, je povinností insolvenčního správce, který s uplatněním práva na uspokojení ze zajištění nesouhlasí, aby popřel pořadí takto přihlášené pohledávky; to platí i tehdy, popírá-li insolvenční správce pořadí pohledávky proto, že podle jeho názoru věřitel získal právo na uspokojení pohledávky ze zajištění na základě neúčinného právního úkonu (§ 235 odst. 1 insolvenčního zákona).

Na popření pořadí pohledávky insolvenčním správcem pak musí (chce-li se vskutku v insolvenčním řízení domoci uspokojení pohledávky ze zajištění) reagovat přihlášený věřitel, a to žalobou na určení pořadí pohledávky (práva na uspokojení pohledávky ze zajištění); nepodá-li (včas) takovou žalobu,

nevznikne mu ani právo, aby jeho pohledávka byla uspokojena jako pohledávka zajištěná (§ 298 insolvenčního zákona). Podá-li věřitel včas žalobu na určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění, tíží jej v incidenčním sporu o takové žalobě povinnost tvrzení a povinnost důkazní o tom, že pohledávka je vskutku zajištěná, tj. v poměrech dané věci, že na základě smlouvy o zřízení zástavního práva bylo zástavní právo k nemovitostem vloženo do katastru nemovitostí.

Na podání výše uvedené žaloby musí (chce-li zabránit uspokojení přihlášené pohledávky ze zajištění) reagovat insolvenční správce podáním odpůrcí žaloby (§ 235 odst. 2 insolvenčního zákona), kterou bude odporovat právnímu úkonu, jímž dlužník poskytl svůj majetek k zajištění. Nepodal-li by totiž (včas) takovou žalobu, nebylo by možno uvažovat ani o neúčinnosti právního úkonu dlužníka, jelikož tato se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o odpůrcí žalobě insolvenčního správce. V takovém řízení přitom tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně okolností zakládajících neúčinnost odporovaného právního úkonu dlužníka insolvenčního správce, jenž je také výlučně nositelem práva odpůrcí žalobu podat (k tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2013, sen. zn. 29 ICdo 3/2013).

V případě, že přihlášený věřitel podá žalobu na určení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění a insolvenční správce podá v rámci téhož řízení (§ 97 odst. 1 o. s. ř.) odpůrcí žalobu, insolvenční soud zásadně obě žaloby v tomto řízení projedná a rozhodne o nich; o tom, že by tu nebyly podmínky pro spojení věcí (§ 97 odst. 2 o. s. ř.) nemá Nejvyšší soud žádné pochybnosti. Naopak, kdyby oba incidenční spory v rámci insolvenčního řízení byly zahájeny „samostatně“, byly by dány předpoklady pro jejich spojení (§ 112 odst. 1 o. s. ř.).

Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu výše formulovaným pravidlům odpovídá, zbývá prověřit správnost závěru, podle něhož je smlouva o zřízení zástavního práva vskutku neúčinným právním úkonem, včetně toho, zda lze (v insolvenčních poměrech) odporovat samotné smlouvě o zřízení zástavního práva.

V obecných poměrech je při výkladu ustanovení § 42a zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, judikatura Nejvyššího soudu ustálena v závěru, podle něhož věřitel může za podmínek uvedených v tomto ustanovení odporovat právnímu úkonu, kterým zástavní věřitel uplatnil právo na uspokojení své pohledávky ze zástavy, k níž vzniklo zástavní právo na základě smlouvy o zřízení zástavního práva uzavřené mezi dlužníkem a zástavním věřitelem. Samotná smlouva o zřízení zástavního práva není odporovatelným právním úkonem proto, že sama o sobě nevede ke zmenšení majetku dlužníka; odporovat lze (až) právnímu úkonu, jímž zástavní věřitel uplatňuje právo na uspokojení pohledávky ze zástavy (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2013, sp. zn. 21 Cdo 2041/2012, uveřejněný pod číslem 18/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

V poměrech insolvenčního zákona se však shora uvedený závěr neprosadí. Je tomu tak již proto, že insolvenční zákon (na rozdíl od občanského zákoníku) v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) výslovně určuje, že zvýhodňujícím (a tudíž neúčinným a odporovatelným ve smyslu ustanovení § 235 odst. 1 a § 241 odst. 4 insolvenčního zákona) právním úkonem je (mimo jiné) úkon, kterým dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

Jinými slovy, neúčinným (a napadnutelným odpůrcí žalobou podle ustanovení § 239 insolvenčního zákona) je i právní úkon popsáný v ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) insolvenčního zákona, aniž by (dosavadní) majetek dlužníka (zástava) fakticky opustil majetkovou podstatu dlužníka. Účelem této právní úpravy je i v tomto případě „navrátit“ zástavu do majetkové podstaty dlužníka, a to v tom smyslu, že z výtěžku zpeněžení zástavy nebude uspokojen přednostně (popřípadě vzhledem k výši výtěžku zpeněžení „jen“) věřitel, jenž uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, nýbrž obecně (nezajištění) věřitelé. A ještě jinak, je-li smlouva, kterou dlužník poskytl svůj majetek k zajištění

(smlouva o zřízení zástavního práva), zvýhodňujícím právním úkonem [viz argumentace níže k výluce plynoucí z ustanovení § 241 odst. 5 písm. a) insolvenčního zákona], může insolvenční správce zabránit nežádoucím důsledkům (spočívajícím ve zvýhodnění zástavního věřitele a současném znevýhodnění ostatních věřitelů) právě podáním žaloby, kterou bude tomuto právnímu úkonu dlužníka odporovat.

Pro posouzení, že v poměrech projednávané věci je smlouva o zřízení zástavního práva vskutku neúčinným právním úkonem ve smyslu ustanovení § 241 insolvenčního zákona), je nezbytné splnění následujících předpokladů:

- 1) V důsledku označeného právního úkonu se žalobci dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.
- 2) Dotčený právní úkon dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku a byl učiněn ve prospěch žalobce (tj. osoby, která není osobou blízkou dlužníkovi, ani osobou, která s dlužníkem tvoří koncern) v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení.
- 3) Dlužník tímto právním úkonem poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, aniž by šlo o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné, a neobdržel za zřízení zajištění současně přiměřenou protihodnotu.

V situaci, kdy dovolatel zpochybnil splnění pouze jednoho z výše uvedených předpokladů, a to zda dlužník obdržel za zřízení zajištění závazku přiměřenou protihodnotu, měl Nejvyšší soud (jsa vázán uplatněnými dovolacími důvody, včetně jejich obsahového vymezení - viz ustanovení § 242 odst. 3 o. s. ř., jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sp. zn. 29 Cdo 3793/2010 a důvody nálezu Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2009, sp. zn. II. ÚS 560/08) zapovězenu možnost přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu (i) co do splnění „ostatních“ předpokladů pro posouzení smlouvy o zřízení zástavního práva jakožto zvýhodňujícího právního úkonu.

V této souvislosti Nejvyšší soud dále akcentuje, že ustanovení § 241 odst. 5 písm. a) a b) insolvenčního zákona upravuje dvě skupiny právních úkonů dlužníka, které nejsou zvýhodňujícími právními úkony, a to jednak právní úkony, jimiž dlužník zřídil zajištění svého závazku, obdržel-li za ně současně přiměřenou protihodnotu [písmeno a)], jednak právní úkony učiněné za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterých dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkony učiněné ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byly úkony učiněny, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tyto úkony mohly vést k úpadku dlužníka [písmeno b)].

Z takového rozlišení je zjevné, že pro posouzení, zda konkrétní právní úkon je právním úkonem zvýhodňujícím, nelze právní úkon, jímž je zřízeno zajištění závazku dlužníka [§ 241 odst. 5 písm. a) insolvenčního zákona], poměřovat kritérii, jež insolvenční zákon stanoví pro (jiné) právní úkony [§ 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona].

Pro posouzení, zda smlouva o zřízení zástavního práva je zvýhodňujícím právním úkonem, je tak nevýznamné, zda šlo o právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku a zda byly splněny další podmínky určené v ustanovení § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona; podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu. Za takovou hodnotu pak v žádném případě nelze považovat ani „prolongaci“ splátek (sporným právním úkonem zajištěné) pohledávky, ani „případné“ prominutí sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka k úhradě této pohledávky. Kontraproduktivní v tomto směru je argumentace samotného

dovolatele, podle níž zastavil-li by žalobce zcela své dodávky, neměl by dlužník možnost pokračovat byť i v částečném hrazení závazků; ta totiž nasvědčuje spíše závěru, že dlužník ke dni uzavření smlouvy o zřízení zástavního práva nebyl schopen hradit své závazky, než tomu, že žalobce dlužníku poskytl za zřízení zajištění závazku přiměřenou protihodnotu.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je tak z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správné.

Za stavu, kdy se z obsahu spisu nepodávají ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání dovolací soud přihledne z úřední povinnosti, Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty před středníkem o. s. ř. zamítl.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)